

Формы і метады выкарыстання рэгіянальнага фальклору у працы з вучнямі

Анататыя. У артыкуле разглядаецца выхаваўчы і адукатыўны патэнцыял беларускага рэгіянальнага фальклору на прыкладзе Асіповіцкага раёна Магілёўскай вобласці. Прааналізаваны розныя формы і метады выкарыстання рэгіянальнага фальклору ў практычнай работе педагогаў рэгіёна з вучнямі.

Ключавыя слова: беларускі фальклор, рэгіянальны фальклор, эстэтычнае выхаванне, народная педагогіка, дадатковая адукцыя.

Abstract. The article is devoted to educational and educational potential of the Belarusian regional folklore as an example of Osipovichi district, Mogilev region. We analyzed the various forms and methods of use of regional folklore in the practical work of teachers with pupils in the region.

Key words: Belarusian folklore, regional folklore, aesthetic education, traditional teaching, additional education.

МАЗУРЫНА Наталля
Генадьеўна,
дацэнт кафедры тэорыі
і методыкі выкладання
мастацтва Беларускага
дзяржаўнага педагогічнага
універсітэта імя Максіма
Танка, кандыдат
філагічных навук

БАБЧАНОК Ганна
Мікалаеўна,
педагог дадатковай
адукацыі Асіповіцкага
раённага цэнтра творчасці
дзяцей і моладзі

Выкарыстанне патэнцы-
ялу кожнага рэгіёна
Беларусі, у тым ліку скарбай
мясцавага фальклору, выконвае
важную ролю ў развіцці сістэмы
адукацыі і выхавання ў нашай
краіне. Вывучэнне рэгіянальнага
фальклору ва ўстановах агуль-
най сярэдній адукацыі мае
педагагічную значнасьць у эстэ-
тычным, ідэйным, працоўным і
маральным выхаванні вучняў.

Шматекавая культура на-
шага народа данесла да нас
вялікую колькасць фальклорна-
га матэрыялу. У яго аснове агуль-
началавечыя нормы маралі, якія
адлюстроўваюць вытворчыя, ся-
мейныя, побытавыя адносіны, па-
казваюць узаемаадносіны людзей,
іх погляды, інтарэсы і г. д. Звы-
чайна праз рэгіянальны фальклор
выяўляеца вопыт і ідэі народна-
га выхавання. У фальклорным ма-

тэрыяле выяўляеца спецыфіка прыродна-геаграфічных умоў, гаспадарча-эканамічнае жыццё, мова, побыт народа. Фальклорныя здабыткі прысутнічаюць у сям'і, у школьнім асяродку, адлюстроўваюцца ў мастацтве, нормах маралі, правілах паводзін і інш.

У Асіповіцкім раёне Магілёўскай вобласці актыўна вядзеца праца па выхаванні дзяцей

і падлеткаў сродкамі рэгіянальнага фальклору, што з'яўляецца важнай крыніцай патрыятычнага выхавання, пашырэння жыццёвага кругагляду. Фальклорныя творы комплексна ўпłyваюць на пачуцці, свядомасць і паводзіны асобы. Праз вывучэнне рэгіянальных асаблівасцей адбываеца асэнсаванне агульных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. Нагляднасць пры выкарыстанні фальклору дапамагае канкрэтаваць ідэі, паняцці, закладзенія ў вусную народную творчасць, у цэласным эмацыянальна-наглядным выглядзе [3, с. 73].

Выкарыстанне рэгіянальнага фальклору ў педагогічнай дзейнасці патрабуе непасрэднага ўдзелу як вучняў, так і самога настаўніка ў пошукава-даследчай дзейнасці. Падрыхтоўка педагога праводзіцца ў тэарытычным і метадычным плане. Тэарытычная падрыхтоўка звычайна пачынаецца з вывучэння крыніц атрымання фальклорнага матэрыялу: речавых, пісьмовых і вусных [4].

Існуюць тры кірункі працы з вучнямі:

- 1) урочны (урокі, факультатыўныя заняткі);
- 2) пазаурочны (заняткі ў гуртках, групах);
- 3) пазашкольны (цэнтры творчасці дзяцей і моладзі, гурткі на базе бібліятэк і дамоў культуры і г. д.).

Працуючы ў гэтых кірунках, настаўнік выкарыстоўвае вялікую колькасць формаў і метадаў

арганізацыі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў. Нароўні з сучаснымі метадамі і прыёмамі вывучэння рэгіянальнага фальклору варта выкарыстоўваць і класічныя метады. Праз дыялог з настаўнікам, маналог, з дапамогай нагляднага матэрыялю вучні маюць магчымасць атрымаць мінімум ведаў пра народнае мастацтва, а ў будучыні гэтыя веды можна папаўняць і пашыраць самастойна. Пры правядзенні пазакласных і пазашкольных мерапрыемстваў будуть прыдатныя метады праканання, спаборніцтва, захаплення, ухвалення і г. д.

Для паспяховага выкарыстання рэгіянальнага фальклору падчас пазашкольнай работы неабходна ўлічваць індывідуальныя і ўзроставыя асаблівасці вучняў, іх асабістыя патрэбы. Настаўнік павінен адбіраць такі фальклорны матэрыял (казкі, гульні, песні), які зразумелы і цікавы вучням, а таксама адпавядае сучасным эстэтычным патрабаванням. Ніхто з дзяцей не заста-

Народны ансамбль танца «Асаці»

нецца абыякавым, калі перакажа словы бабулі: «На Вялікдзень птушкі пачынаюць пецы», «На Вялікдзень зязюля пасля зімкі першы раз кукуе».

Прапанаваны настаўнікам матэрыял мусіць садзейнічаць актыўізацыі пазнаваўчай дзейнасці вучняў. Значна павышае цікаўнасць вучняў да фальклорных заняткаў самастойная падрыхтоўка дадатковых матэрыялаў (малюнкі, презентацыі, мультымедыйныя калажы і г. д.).

З дапамогай сродкаў народнай педагогікі праз праслушоўванне, развучванне і выкананне народных твораў, інсцэнаванне казак, наладжванне завочных падарожжаў фальклорнай тэматыкі закладваюцца асновы маральна-культурнай асобы. Падчас гутарак-разважанняў, конкурсай-выказванняў вучні асэнсоўваюць ролю сям'і ў сучасным грамадстве, сваё месца ў сям'і, сваё прызначэнне як мужчыны-бацькі альбо жанчыны-маці. Адным з паказчыкаў такіх заняткаў з'яўляюцца захапленне, зацікавленнасць вучняў у вывучэнні гісторыі свайго роду і сям'і, далаучэнне да дыялогу культур са старэйшым пакаленнем.

Метадычныя распрацоўкі аўтара артыкула [1] выкарыстоўваюцца на практычных занятках вакальных ансамбляў «До-мі-солькі», «Журавінка» Асіповіцкага раённага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі. Творы рэгіянальнага фальклору ўваходзяць у рэпертуар мясцових фальклорных ансамбляў «Дзівакі», «Люлечка» і інш.

Адной з паспяховых формаў пазакласнай работы з'яўляецца праслушоўванне аўдыёзапісаў і

прагляд відэаматэрыялаў, зробленых вядомымі знаўцамі фальклору і яркімі носьбітамі традыцый, і абмеркаванне іх [4]. Так, у вёсках Карытнае, Караны, Крамок Асіповіцкага раёна Л. М. Грынько запісаны пазаабрадавая песня «За гарамі, за лясамі», любоўная «Не сядзі, дзевачка, не сядзі», вясельная «Ой, ты сонца, сонца краснае».

Найбольш актыўная і значная форма правядзення пазакласных мерапрыемстваў — гэта арганізацыя вольнага часу вучняў праз наладжванне гульнёва-пазнаваўчых мерапрыемстваў, распрацоўка вучнямі сцэнарыяў, падрыхтоўка і правядзенне святаў народнага календара. Пры рэканструкцыі святочнай абрааднасці важна сценарную частку дзеі максімальна наблізіць да традыцыйнага разумення семантыкі народнага свята. Такія мерапрыемствы дазваляюць творча выяўляць народныя ідэалы ў наступных пакаленнях, калі працэс стварэння цэласных сістэм «дзед — бацька — сын», «бабуля — маці — дачка» накіраваны на выхаванне хлопчыкаў і дзяўчатаў, здольных у свой час працягваць жыццё на зямлі і захоўваць традыцыі і самабытнасць свайго народа. Аўтарская метадычная распрацоўка гульнёвай праграммы «Скарбы на гары» атрымала дыплом за перамогу ў намінацыі «Лепшае мастацка-музычнае афармленне» ў рэспубліканскім конкурсе гульнёвых праектаў «Гуляюць дзеці — гуляем мы!» у Нацыянальным дзіцячым адукацыйна-аздараўленчым цэнтры «Зубраня» [2].

Фальклор комплексна ўздзейнічае на асабу дзіцяці, яе свядомасць, пачуцці і паводзіны.

Асаблівая каштоўнасць рэгіянальнага фальклору — у яго багатым, глыбокім сінкрэтычным змесце, а таксама ў нязменным вялікім адукатыўна-выхаваўчым патэнцыяле, асабліва ў галіне эстэтычнай адукатыўности.

Спіс выкарыстанай літаратуры

- Бобченок, А. Н. Вокальное творчество : учебно-методич. комплекс по реализации программы объединения по интересам «До-ми-соль-ки» / А. Н. Бобченок. — ГУДО «ОРЦТДиМ», 2012.
- Бобченок, А. Н. Игровая программа «Скарбы на гары» / А. Н. Бобченок // Играют дети — играем мы! : сб. сценариев. — Пос. Зубренёвка, Мядельскі р-н Минск. обл.: УО «НДЦ «Зубренок», 2013. — С. 118–120.
- Комарова, Т. С. Народное искусство в воспитании детей : книга для учителей начальных классов / Т. С. Комарова. — М. : Российской педагогическое агентство, 1997. — 208 с.
- Мазурына, Н. Г. Сістэма запісу і транскрыпцыі беларускіх народных песен : вучэб.-метад. дапаможнік / Н. Г. Мазурына. — Мінск : БДПУ, 2007.